

AHOLI DAROMADLARI VA ULARNING TURMUSH FAROVONLIGIGA TA'SIRI

Muxammadaliyeva Gulorom Doniyorbek qizi

Andijon davlat texnika instituti

"Iqtisodiyot" yo'nalishi 4-kurs talabasi,

Ilmiy rahbar: Turginova Mavludaxon Maxammadjanovna

Andijon davlat texnika instituti,

"Iqtisodiyot" kafedrasi katta o'qituvchisi

turginovamavludaxon@gmail.com

Aholi daromadlari mamlakat iqtisodiy rivojlanishining eng muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Daromadlarning o'sishi aholining iste'mol imkoniyatlarini kengaytiradi, turmush sifatini yaxshilaydi hamda iqtisodiy faollikning oshishiga xizmat qiladi. Shu sababli aholi daromadlari va ularning farovonlikka ta'siri masalasi iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Zamonaviy iqtisodiyotda aholining real daromadlarini oshirish orqali kambag'allikni qisqartirish, bandlikni ta'minlash va ijtimoiy tenglikni mustahkamlash muhim vazifa hisoblanadi.

Aholi daromadlari deganda fuqarolarning mehnat faoliyati, tadbirkorlik, mulkdan foydalanish yoki davlat transferlari orqali oladigan pul va moddiy mablag'lari tushuniladi [1]. Daromadlarning asosiy manbalariga ish haqi, pensiya, stipendiya, nafaqa, tadbirkorlik foydasi, dividendlar va boshqa tushumlar kiradi. Daromadlar hajmi aholining iste'mol darajasi, jamg'arma imkoniyatlari hamda yashash sharoitlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, bozor iqtisodiyoti sharoitida daromadlarning barqaror o'sishi ichki talabning kuchayishiga va iqtisodiy o'sishning jadallashishiga olib keladi.

Bugungi kunda dunyo mamlakatlari tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, aholining yuqori daromadga ega bo'lishi turmush farovonligining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Masalan, rivojlangan davlatlarda aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromadning yuqoriligi ta'lim, sog'liqni saqlash va uy-joy sharoitlarining yaxshilanishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, daromadlar o'rtasidagi katta tafovut ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi [2]. Shu sababli ko'plab davlatlarda aholi daromadlarini tartibga solish, kambag'allikni kamaytirish va ijtimoiy himoyani kuchaytirish bo'yicha maxsus dasturlar amalga oshirilmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham aholi daromadlarini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. So'nggi yillarda ish haqi, pensiya va nafaqalar miqdorining bosqichma-bosqich oshirilishi aholining real daromadlarini ko'paytirishga xizmat qilmoqda. Davlat statistika ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatda aholi umumiy

daromadlari hajmi yildan-yilga ortib bormoqda. Bu esa ichki iste'mol bozorining kengayishiga va aholining xarid qobiliyatining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, xizmatlar sohasi, savdo va kichik biznesning rivojlanishi aholining qo'shimcha daromad manbalariga ega bo'lishiga imkon yaratmoqda.

Aholi daromadlarining oshishi turmush farovonligiga bir necha yo'nalishda ta'sir qiladi [3]. Birinchidan, daromadlarning ortishi oziq-ovqat, kiyim-kechak va boshqa zarur mahsulotlarni xarid qilish imkoniyatini kengaytiradi. Natijada aholining yashash sifati yaxshilanadi. Ikkinchidan, yuqori daromad fuqarolarning sifatli ta'lim va tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini oshiradi. Bu esa inson kapitalining rivojlanishiga xizmat qiladi. Uchinchidan, daromadlarning ko'payishi uy-joy sharoitlarini yaxshilash, zamonaviy texnologiyalar va transport vositalaridan foydalanish imkoniyatini kengaytiradi. Shu bilan birga, aholi daromadlari inflyatsiya darajasi bilan chambarchas bog'liq. Agar nominal daromadlar oshsa-yu, narxlar undan tezroq ko'tarilsa, real daromadlar kamayadi. Bu holat aholining xarid qobiliyatiga salbiy ta'sir qiladi. Shu sababli iqtisodiy siyosatda nafaqat daromadlarni oshirish, balki inflyatsiyani nazorat qilish ham muhim hisoblanadi. O'zbekiston sharoitida ham oziq-ovqat mahsulotlari va kommunal xizmatlar narxlarining o'sishi ayrim hollarda real daromadlarning pasayishiga sabab bo'lmoqda. Shuning uchun davlat tomonidan ijtimoiy himoya mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Aholi farovonligini oshirishda bandlik darajasi ham katta rol o'ynaydi. Ish bilan ta'minlangan aholining daromadi barqaror bo'ladi va bu ularning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlaydi [4]. Shu nuqtai nazardan, yangi ish o'rinlari yaratish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish aholi daromadlarini ko'paytirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yoshlarni kasb-hunarga o'qitish va ularning tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash mamlakatda daromadlar o'sishiga xizmat qiladi.

Daromadlarning hududlar kesimida notekis taqsimlanishi ham muhim muammo hisoblanadi. Ayrim hududlarda sanoat va xizmatlar sohasi rivojlanganligi sababli daromadlar yuqori bo'lsa, qishloq hududlarida daromad darajasi nisbatan past bo'lishi mumkin. Bu esa migratsiya jarayonlarining kuchayishiga olib keladi. Shu sababli hududiy iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, infratuzilmani yaxshilash va investitsiyalarni jalb qilish orqali barcha hududlarda aholining daromad manbalarini kengaytirish zarur.

Aholi daromadlari va turmush farovonligi o'rtasidagi bog'liqlik jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim o'rin tutadi. Daromadlarning yetarli bo'lishi aholining davlat siyosatiga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi, kambag'allik va ishsizlik darajasining kamayishiga olib keladi. Aksincha, daromadlarning pastligi ijtimoiy muammolar, jinoyatchilik va norozilik

kayfiyatining kuchayishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois iqtisodiy siyosatda aholining real daromadlarini oshirish ustuvor vazifa sifatida qaraladi.

Xulosa qilib aytganda, aholi daromadlari turmush farovonligini belgilovchi asosiy iqtisodiy omillardan biridir. Daromadlarning o'sishi aholining yashash sifati, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi hamda mamlakat iqtisodiy taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, daromadlar o'sishining barqarorligini ta'minlash uchun bandlikni oshirish, inflyatsiyani nazorat qilish, tadbirkorlikni rivojlantirish va ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ana shunda aholining turmush darajasi va umumiy farovonligi yanada yuksaladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shahzoda X., Dilshadovna M. D. AHOLI DAROMADLARI VA DAVLATNING IJTIMOY SIYOSATIDAGI O'RNI //Modern education and development. – 2026. – T. 48. – №. 8. – C. 251-260.
2. Jaxongirmirzo X. AHOLI TURMUSH DARAJASI STATISTIKASI //Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari. – 2025. – T. 50. – №. 1. – C. 121-125.
3. Turginova M. M. HUDUDiy BANDLIK TUSHUNCHASI MAZMUN-MOHİYATI VA ILMIY NAZARIY ASOSLARI //Экономика и социум. – 2024. – №. 5-1 (120). – C. 858-864.
4. Maxammadjanovna T. M. XUSUSIY TADBIRKORLIKKA KIRISH IMKONIYATLAR VA XAVFLAR KICHIK BIZNESNI OCHISH JARAYONI VA ENG ASOSIY XATARLAR //Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика). – 2026. – №. 14. I. – C. 1253-1260.